

A historizmus léptékváltó építkezései a budai polgárvárosban*

MARÓTYZ Katalin

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építész mérnöki Kar, Építészettörténeti és Műemléki Tanszék,
1111 Budapest, Műegyetem rkp. 3. K II. 82. E-mail: marotzy.katalin@epk.bme.hu

EREDETI KÖZLEMÉNY

Beérkezett: 2023. február 17. • Elfogadva: 2023. február 20.

Online First megjelenése: 2023. március 6.

© 2023 A Szerző

ÖSSZEFOGLALÓ

A gótika építészetén nem szokás számon kérni, hogy a 15. században miért bontottak le egy román kori félköríves szentélyt egy sokszor ugyanakkora sokszögzáródású kedvéért, és egy barokk kastélytól sem várjuk, hogy a korábbi épületperiódusokhoz érzékenyen viszonyuljon léptékében egy 18. századi építészeti megoldás. A historizmus is megérdemli, hogy saját vonatkoztatási rendszerében szemléljük, és egy pillanatra eltekintsünk attól a szereptől, amibe a jelenkor kényszeríti a várbéli – nagyrészt már rég elpusztult – házakat. A budai vár területe a kiegyezés után lendületes fejlődésen ment keresztül, a királyi palota Ybl Miklós, majd Hauszmann Alajos tervei szerint kiépült, és nagy állami intézmények kaptak működésükhöz szükséges korszerű és monumentális épületeket elsősorban a Várhegy déli felén. Elkészült a Mátyás-templom purista szellemű helyreállítása és festői látványkerete, a Halászbástya Schulek Frigyes tervei szerint. Eközben a polgárváros telkein kisebb telekösszevonások, átalakítások és nagyobb léptékű építkezések is történtek, melyekre nagyrészt már nem is emlékszünk. A II. világháború rombolása után a napvilágra került – és a műemlékvédelem-tudomány fejlődése nyomán már más súlyon értékelt – középkori egyedi emlékek és a korai települési karakter új szemléletű helyreállításokat hoztak. A léptékükben nagyobb volumenű historizáló épületek megőrzése a 20. század közepének szemléletébe nem illeszkedett. Az előadás olyan példákat mutatott be, ahol a később már elavult, de a maga idejében korszerűnek tartott elképzelések szerint terveztek átépítéseket és új palotákat a budai vár polgárvárosába.

KULCSSZAVAK

Buda, építészettörténet, historizmus, műemlékvédelem, települési értékek, városkarakter

* Az MTA Építészeti Tudományos Bizottsága és az MTA Építészettörténeti, Építészettelmeleti és Műemléki Állandó Bizottsága által a *Budapest 100* programmal együttműködve szervezett, „Város, lakókörnyezet, karakter. Fejezetek a budai várnegyed történetéből” c. konferencián, Budapesten 2022. május 12-én elhangzott előadás szerkesztett változata.

A budai várat – a polgárvárost – harmonikus színvilágú, rendezett utcaképekkel, egy-, maximum kétemeletes, jó állapotú épületekkel szerettük meg. Olyan helyként, ahol a kapualjakba bekukkantva gótikus ülőfülkéket láthatunk, konzervált homlokzati díszítőfestésekre, barokk keretésekre csodálkozunk rá; a történetiség rétegeit lépten-nyomon tapasztaljuk. Mindez nagyban köszönhető a 20. század második felében zajlott beavatkozásoknak.¹ Ha azonban a dualizmus korszakát vizsgáljuk, akkor ezt a – mára már nosztalgikus – képet rövid időre félre kell telyük ahhoz, hogy a kiegyezés utáni folyamatokat preconcepciók nélkül áttekinthessük.

A budai vár történelmi helyzete nyomán évszázadok óta központi szerepet játszott; fejlesztésében-építésében a reprezentativitás időről időre meghatározó tényező volt. Az uralkodói székhely mellett a polgárváros területére a barokk korszaktól már jelentősebb számban épültek paloták is.² A kiegyezés utáni új politikai berendezkedés és a gazdasági konjunktúra indikálta a városeyesítést, és erősítette azt a régi igényt, hogy Budapest valódi fővárossá váljon intézményeivel és építészeti megjelenésében is. A dualizmus kori nagy városfejlesztési akciók – mint például a Sugárút vagy a Parlament környékének alakítása – ugyan a maguk korában is kaptak kritikát akár urbanisztikai vonatkozásban, akár az egyes épületek tekintetében, mégis irányadóak voltak. A szabályozás által engedett kereteket kitöltve, igen nagy méretben, architektúrájukban jellemzően a historizáló ízlést követve valósultak meg. A szaklapok tervismertetői, híradásai is a látványos, nagyméretű és költségű beruházásokról szóltak zömükben. Az építészeti diskur-

1. ábra. A budai vár a Tabán felől 1929-ben (Fortepan 95393 / Schermann Ákos)

¹ Ferkai 2022; Vukoszávlyev 2022.

² Farbaký 2022; Gyetvainé Balogh 2022.

zásokban a stílus kérdése ugyan rendszeresen napirenden volt, de a nagy közberuházások esetében határozottan konzervatív megbízói ízlés volt a jellemző, a századfordulós és később a pre-modern szemléletű tervek kevesebb teret kaptak. Az új épületek – gazdag homlokzataikkal és méretükkel – grandiózusnak látszottak, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy közben számos – akár központi területen elhelyezkedő – terület sokáig falusias, gyakran leromlott állapotot mutatott (1. ábra).

Ha a polgárváros képét tekintjük és az archív fotókon – a legkorábbi fényképfelvételektől egészen a II. világháborúig – az apró részletekre koncentrálunk, akkor meglepetéssel tapasztaljuk, hogy mennyi helyen omlott a vakolat, ázott a lábazat, pattogzott a festék (2. ábra). Óhatatlanul felvetődik a kérdés, hogy miért nem vigyáztak a történeti értékekre egy olyan korszakban, amikor maga az architektúra is a történetiséghez kötődött? Egyrészt emlékezetünkbe kell idéznünk azt a közismert tényt, hogy az egyes objektumok számos régebbi műrészlete csak a II. világháború pusztításai nyomán vált láthatóvá és ismertté. A vári lakóépületek közül igen sok leginkább jellegtelennek tűnt korszakunkban. Másrészt mindenképpen figyelembe kell vennünk, hogy a korszak műemlékvédelme a 20. század második feléhez képest nagyon eltérő helyzetben volt. Az inventarizáció a kezdeteknél tartott, az első országos jegyzék 1906-ra készült el.³ A helyreállítások szemléletében a purizmust lassan váltotta fel a különböző időszakokat egyaránt értékelő tervezés, ráadásul – hiszen a kezdetekről beszélünk – a beavatkozások a legfontosabb nagy

2. ábra. Elhanyagolt részletek a polgárvárosban (Összeállította: Maróty Katalin)

³ Gerecse 1906.

emlékeinkre koncentráltak. Az építési engedélyezési eljárásokban csak az I. világháború után lett „szakhatóság” a Műemlékek Országos Bizottsága. A beadványterveken szereplő megjegyzésekben az 1930-as évek közepétől látjuk nagyobb számban bizonyítékát annak, hogy aktívan be tudtak kapcsolódni a folyamatba.⁴

A polgárvárosi építkezések értelmezéséhez egy további tényezőt is figyelembe kell vennünk; a helyszínen működő különböző intézményeket és a középületeket. A szakrális épületek köre korszakunkban szinte változatlan, a középkori Mária Magdolna-templom – melyet ekkoriban Gránát- és Helyőrségi néven emlegettek – mellett a korabeli műemlékvédelem témaköre kapcsán felmerülő Mátyás-templom szolgálta a római katolikusokat. Az evangélikus gyülekezet a 19. század közepén a Dísz téren építette fel templomát, amit az igazgatási épületek „szorítottak ki” és a millennium előtt egy évvel készült el Kallina Mór tervei szerint a Bécsi Kapunál az új épület.⁵ Az egyházak működéséhez kötődően korszakunk végén hadiárvházakat is létesítettek. A dualizmus alatt végig a polgárvárosban működött az Egyetemi és az Állami Nyomda folyamatosan bővülő területen, a fejlődő technológiák miatt magas kéményekkel némi ipari jelleget is

3. ábra. Intézmények, középületek a budai várban a kiegyezés környékén

(Az ábrához felhasznált alaptérkép: Budapest [1867–1872] Pest és Buda kataszteri térképsorozata az 1872–1920 közötti változások utólagos jelölésével, online elérés: <https://maps.arcanum.com/> [Utolsó megtekintés: 2023. 02. 01.]

Gránát templom ⁶	Nádor laktanya	Országház	Városháza
R.k. plébániatemplom	Bécsi kapu laktanya	Pénzügyminisztérium	Főgimnázium
A.h. templom	József laktanya	Királyi mérnökkar	M. k. állami nyomda
	Fehérvári kapu laktanya	igazgatóság	Egyetemi nyomda
	Kis tüzérségi laktanya		Színház
	Katonai őrtanya		
	Királyi főhadiparancsnok		
	Honvéd főparancsnokság		

⁴ Az építési engedélyezési tervek nagy része a Hungaricana adatbázisában online tanulmányozható (<https://www.hungaricana.hu/hu/budapest-idogep/>) [Utolsó megtekintés: 2023. 02. 01.]

⁵ BFL XV.17.d.329 - 6565, 6566.

⁶ Budapest (1867–1872) Pest és Buda kataszteri térképsorozata az 1872–1920 közötti változások utólagos jelölésével a térképen szereplő feliratok írásmódja szerint.

adva a vári látképnek. A kiegyezés környékén még feltűnően magas a katonai létesítmények – ezek közül is a laktanyák – száma. Ez a politikai konszolidációval összhangban csökkent, a Nádor laktanya őrizte csak meg ezt a funkciót. A hadügyi igazgatás azonban egyre több szervvel és épülettel volt jelen. Ezek közül a Honvédfőparancsnokság és a Honvédelmi Minisztérium az első olyan országos hatókörű intézmények voltak, melyek új palotát kaptak, a hagyományosan itt székelő Pénzügyminisztérium új épülete is elkészült a századfordulón. 1916-ra a saját célra épített palotával rendelkező minisztériumok mellett még három működött – legalább részben – a polgárvárosban, további országos, fővárosi és kerületi hatókörű hivatalok mellett (3–5. ábra).

4. ábra. Intézmények, középületek a budai városban 1908-ban

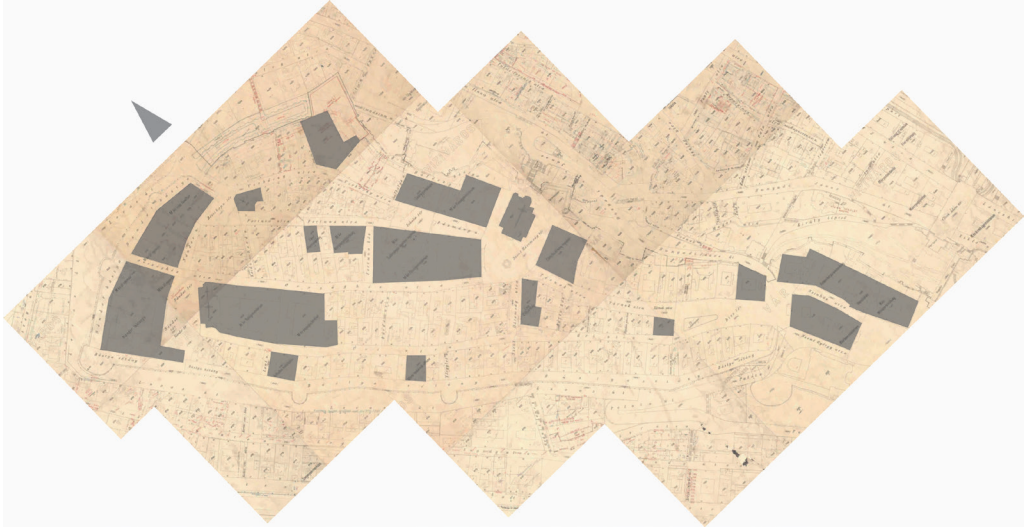
(Az ábrához felhasznált alaptérkép: Budapest [1908] Budapest közigazgatási térképsorozata, online elérés: <https://maps.arcanum.com/> [Utolsó megtekintés: 2023. 02. 01.]

Helyőrségi templom ⁷	Nádor laktanya	M. k. belügyminisztérium	Városháza
Mátyás templom	Cs. k. hadmérnökkari ig.	M. k. pénzügyi minisz-	Iskola
Evangelikus templom	M. k. honv. főparancs-	térium	M. k. állami nyomda
Primási palota	nokság	Miniszterelnökség	M. k. országos levéltár
	M. k. honv. minisztérium		Egyetemi könyvnyomda
	Katonai főparancsnoki		Színház
	palota		Vöröskereszt egyesület

A minisztériumok hivatalok számának bővülése a lakóházépítésekre több vonatkozásban is hatással volt azon kívül, hogy a városrész épületfunkcióinak aránya változott. A kiegyezéssel létrejött új államberendezkedés nyomán lezajló igazgatási reform új minisztériumokat és hivatalokat hívott életre; a közigazgatás folyamatai és a bürokrácia belső sajátosságai miatt egyre több hatóság, osztály, csoport, tanács... jött létre. Hiába épült meg egy-egy minisztérium önálló palotája, a terjeszkedő hivatalok számára hamarosan bérleményeket is igénybe kellett venni a pesti Belvárosban és Budán is. Magánbérírodaház-beruházások még nem voltak, így a bérleti igényt lakásokkal – alkalmanként azok átalakításával – lehetett kielégíteni. Ez természetesen tovább „pörgette” az egyébként is népszerű befektetési formát, a bérházépítést, az igazgatási negyedekben a hivatali használatra nyilván spekulálni is lehetett.

⁷ Budapest (1908) Budapest közigazgatási térképsorozata térkép írásmódját követve.

5. ábra. Intézményi használatú ingatlanok a dualizmus végén a polgárvárosban
(Az ábrához felhasznált alaptérkép: Budapest [1912] Budapest kataszteri térképsorozata utólagos bejegyzésekkel, online elérés: <https://maps.arcanum.com/> [Utolsó megnézés: 2023. 02. 01.]

Helyőrségi templom ⁸	M. k. honvédelmi minisztérium	M. k. miniszterelnökség	I. ker. előjáróság
Mátyás templom	M. k. honv.	Horvát-szlavón-dalmátországi m. k. minisztérium	I. ker. államrendőrség
Evangelikus templom	főparancsnokság	M. k. belügyminisztérium (saját palotájában)	Leánygimnázium
Katolikus hadiárva-ház	Ferdinánd (Nádor) laktanya	<i>Közjótékonyági főosztály</i>	Elemi fiú és leány népiskola
Márta hadiárva-kórház	Katonai ker. parancsnokság	<i>Kivándorlási biztosi hivatal</i>	Várszínház
		<i>Államrendészeti főosztály</i>	M. k. orsz. levéltár (2 telephelyen)
		M. k. közigazgatási bíróság	M. k. állami nyomda (3 telephelyen)
		M. k. pénzügy-minisztérium (saját palotájában)	M. k. tudományos egyetemi nyomda
		<i>Hitelügyi csoport,</i>	Kőműves-, kőfaragó- és ácsmesteri képzettség megvizsgálására szervezett bizottság
		<i>Illetékügyi csoport,</i>	Országos ipari és kereskedelmi oktatási tanács
		<i>Szeszadóügyi csoport</i>	Budapesti m. k. állam-építészeti hivatal
		<i>Pénzügyminiszteri gazdasági hivatal</i>	Országos állatvédő egyesület
		M. k. kereskedelmi minisztérium	Távirdahivatal

⁸ Bp. Czím 1916 adatai szerint, az ott használt írásmódot követve.

Nem hagyhatóak figyelmen kívül az építészeti hatások sem. Talán nem véletlen, hogy az állami nagy irodapaloták építésének időszakában az építési szabályzat megváltoztatása – hogy a vár területén alacsonyabb legyen a megengedett építménymagasság a város egyéb részeihez képest – nem volt hivatali napirenden. A Kallina Mór tervei szerint épült Honvédelmi Minisztérium (1879–1881) és Honvédfőparancsnokság (1895–1897) nyugodt neoreneszánsz stílusú volt, a Pénzügyminisztérium (1901–1904) – Fellner Sándor munkája – gótizált, a később átadott Magyar Országos Levéltár (1898–1926) historizáló téglarchitektúrát kapott Pecz Samu elképzelése szerint. Közös jellemzőjük azonban, hogy monumentalitásra törekedtek a tervezők – az architektúra kompozíciója és részletei tekintetében különböző eszközökkel és sikerrel –, a méret tekintetében kitöltve a rendelkezésre álló kereteket. Ugyanezen sorban meg kell említeni a polgárvárostól délre elkészült királyi palotát, amit Hauszmann Alajos tervei szerint fejeztek be 1905-re és a József főhercegi palotát, ami Korb Flóris és Giergl Kálmán elképzelései szerint alakult át 1902-ben. Mindezen intézmények és paloták esetében a méretet és a monumentalitást a funkciók indokolták, mindeközben ezek a beruházások építészetileg bizonyos értelemben „diktálták a tempót” a lakóházépítkezéseknek is.

A polgárvárosi lakóházépítések⁹ terén már a kiegyezés előtt, a klasszicizmus és romantika időszakában tapasztalható a házak méretnövekedése a hagyományos kétszintes utcaképekben. Látványos példa erre a Tárnok utca 12., Űri utca 11. szám alatti, átmenő telekre készült, Hild

6. ábra. Magasságukban léptékváltást képviselő lakóépületek (fekete), nagyobb lakóépületépítések (szürke) és intézmények (világosszürke) a dualizmus korában a polgárvárosban

(Az ábrához felhasznált alaptérkép: Budapest [1912] Budapest kataszteri térképsorozat utólagos bejegyzésekkel, online elérés: <https://maps.arcanum.com/> [Utolsó megtekintés: 2023. 02. 01.]

⁹ Az egyes épületek történetét részletesen közli a Budapesti Történeti Múzeum és a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont adatbázisa: <https://budavar.btk.mta.hu/hu/> (Utolsó megtekintés: 2023. 02. 01.); a 2022. évi *Budapest 100* programban érintett házak és lakóik történetei: <https://budapest100.hu/> (Utolsó megtekintés: 2023. 02. 01.)

Józsefnek tulajdonított kétemeletes lakóház.¹⁰ Az emeletráépítések, átalakítások tervein gyakran találkozunk Pán József nevével.¹¹

A dualizmus fél évszázadát gazdasági prosperitás kísérte, így nem meglepő, hogy a polgárváros szinte minden telkét érintette valamilyen építési beruházás. Ezek között természetesen vannak kisebb átalakítások, toldalék- és melléképület-építések is, de igen sok a nagyobb léptékű beavatkozás, amelyek két, karakteresen eltérő csoportba tartoznak. Közös jellemzőjük az, hogy általánosságban inkább olyan ingatlanokon valósultak meg, amelyeknél telekösszevonás történt, ahogy ez a térképeken is kirajzolódik (6. ábra).

A nagyobb lélegzetű beruházások egyik csoportjánál a megbízók jellemzően arisztokraták, akik maguk számára szerettek volna méltó palotát kialakíttatni. A meglévő cellás, additív téralakítású belseők helyett tengelyre fűzött, reprezentatív térsorokat igényeltek. A sokszor eldugott helyen lévő, szűk feljárók helyett látványosabb, akár felülvilágító lépcsőházak készültek, ezekhez szervesen kapcsolódtak a főúri életmód elengedhetetlen kellékei, a különböző szalonok, fogadószobák és étkezők. A reprezentativitás érdekében nemcsak a belső dekoráció újult meg a falak áthelyezése mellett, de igen gyakori, hogy új födémekkel is alakították a tereket. A homlokzatok komponálásánál a sétány vagy az udvar felé készültek karakteresebb megoldások, az utcai oldalra általában visszafogott tervek készültek. Jellemző, hogy a nyílásarchitektúra struktúráját megtartották, a részleteket cserélték, „frissítették” sokszor a meglévő barokk formákhoz neobarokk megoldásokkal csatlakozva, ahogy azt például a Dísz tér 12. szám alatti Edelsheim Gyulay-palotához Jablonszky Ferenc által készített terveken is megfigyelhetjük.¹² Ezek az átalakítások magasságukban nem jelentettek léptékváltást, kicsiny homlokzatmagasság-növelés azonban történhetett. Az attikafalak felújítását nyilvánvalóan műszaki okok is indukálták, a beavatkozás alkalmat adott a külső megjelenésben egy hangsúlyosabb párkány elhelyezésére, mint a Dísz tér 4–5. szám alatti palotánál, mely Habsburg József főherceg megbízásából, Schömer Ferenc tervei szerint alakult át a 20. század első évtizedében.¹³ Ezek a beruházások a városrész presztízsét az építetők személyén keresztül is emelték, a korabeli városkép tekintetében pozitív változást jelentettek.

A nagyberuházások másik csoportjában bérházak épültek, magán- vagy intézményi megbízók finanszírozásában. A megbízói motiváció ezekben az esetekben pénzügyi, így nem meglepő, hogy a tervek mai kifejezéssel élve „hasznosnégyzetméter maximalizálásra” törekedtek. A szabályozás által adott kereteket teljes mértékben kitöltötték, magasságuk kis trükkök – félszintek, tetőtér – segítségével akár 6 kiadásra alkalmas szintet is elért, a földszint felett konzolos kiugrásokkal a telek kontúrján túlterjeszkedett az alaprajz, amiben csak szűk és sötét belső udvarnak maradt hely. Az intézményi használatra spekulálók jól jártak; a Dísz tér 8. szám alatti Kovács-bérház engedélyeit 1911-ben nyújtotta be Farkas Antal, egy év múlva már a Kereskedelmi Minisztérium irodáinak elhelyezésére készített átalakítási tervet Kovács Frigyes,¹⁴ a Hauszmann Alajos által tervezett – manapság a figyelem központjába került – Vöröskereszt-székházba a Külügyminisztérium osztályai költöztek.¹⁵ A felsorolt példák is utalnak rá, hogy ezek a léptékváltó építkezések a polgárváros déli részén koncentráltak. Korszakunkban a Dísz tér és a Szentháromság tér képe változott meg radikálisan (7–8. ábra).

¹⁰ BFL XV.17.a.302 – 259.

¹¹ BFL XV.17.a.302 – 220, 458, 473.

¹² BFL XV.17.d.329 – 6474.

¹³ BFL XV.17.d.329 – 6519.

¹⁴ BFL XV.17.d.329 – 6512.

¹⁵ BFL XV.17.d.329 – 6516.

7. ábra. A Dísz tér északi oldala 1893 körül (Fortepan 57558 / Fortepan)

8. ábra. A Dísz tér északi és déli oldala az új épületekkel
(Fortepan 32600 / Pesti Brúnó, Fortepan 115806 / Széman György)

A budai vár dualizmus korában átadott léptékváltó épületei – mind az intézményi irodaházak, mind a bérházak – későbbi sorsukban is osztoztak. A II. világháborús pusztítások után jó részük maradványait is eltakarították, az állva maradt épületek felső szintjeit lebontották. Ezeknél a homlokzati architektúrát lecsendesítették, a plasztikus elemeket megritkították, a tetőfelépítmények nem épültek vissza. Így a polgárváros építészeti arculata egységesebb lett, az egyes épületek kompozíciójából azonban elveszett a belső logika, karakterük megszűnt (9. ábra). Jelen korunk tendenciái is hasonlóan érintik a Várhegy déli részének a 21. század elejére szinte feledésbe merült épületeit, a nagyszabású rekonstrukciók megállíthatatlanul zajlanak.

9. ábra. A Dózsa tér északi és déli oldala az 1980-as évek elején
(Fortepan 213132 / Szalay Zoltán, Fortepan 66604 / Magyar Rendőr)

IRODALOMJEGYZÉK

- Bp. Czím 1916
Farbaky 2022
- Budapesti Czím- és Lakásjegyzék.* Franklin Társulat, Budapest 1916.
Farbaky Péter: Az újjáépülő barokk város Budán: a laktanyáktól a főúri palotákig. Elhangzott az MTA Építészeti Tudományos Bizottsága és az MTA Építészettörténeti, Építészettudományi és Műemléki Állandó Bizottsága által a *Budapest 100* programmal együttműködve szervezett, „Város, lakókörnyezet, karakter. Fejezetek a budai várnegyed történetéből” c. konferencián, Budapesten 2022. május 12-én.
- Ferkai 2022
- Ferkai András: A budai várnegyed műemléki kutatása és helyreállítása 1945–1960. *Építés – Építészettudomány* 50 (2022) 3–4. 253–270.
- Gerecze 1906
- Gerecze Péter: *A műemlékek helyrajzi jegyzéke és irodalma.* Műemlékek Országos Bizottsága, Budapest 1906.
- Gyetzvainé Balogh 2022
- Gyetzvainé Balogh Ágnes: Itáliai és német építőmesterek tevékenysége a budai polgárvárosban a török kiűzése után. *Építés – Építészettudomány* 50 (2022) 3–4. 233–251.
- Vukoszávlyev 2022
- Vukoszávlyev Zorán: Kortárs (modern) építészet és modern (kortárs) műemlékhelyreállítások a Várnegyedben 1956 után. Elhangzott az MTA Építészeti Tudományos Bizottsága és az MTA Építészettörténeti, Építészettudományi és Műemléki Állandó Bizottsága által a *Budapest 100* programmal együttműködve szervezett, „Város, lakókörnyezet, karakter. Fejezetek a budai várnegyed történetéből” c. konferencián, Budapesten 2022. május 12-én.

RÖVIDÍTÉS

BFL Budapest Főváros Levéltára

Large Scale Residential Building Investments in Buda Castle District Between the Compromise and the First World War

SUMMARY

It is not common to lay the blame on designers and architects of old historical periods. In the Medieval era many Romanesque apses were demolished to build new Gothic sanctuaries. Baroque castle designs had not had a sensitive attitude to previous periods. Historicism also deserves an analysis of its architectural products in its own frame of reference, in a more objective way than it is usual nowadays. There was an enormous economic development in Hungary after the compromise. It was followed by a huge real estate development in the Buda Castle district. The castle was finished based on the plans of Alajos Hauszmann, many monumental office palaces were built for state institutions, the restauration of Matthias Church and its picturesque frame, the Fisherman's Bastion, was completed by Frigyes Schulek. Meanwhile, residential building investments took place in the so-called citizen's district. Some of them have been forgotten by now. After the ravage in World War II, we already known that there are a lot of valuable historical architectural details in the houses. The reconstruction in the second part of the 20th century created a brand-new city character, where the previously hidden historical parts became visible, but the larger scale buildings of Historicism did not suit the new ideas. The article presents examples of this forgotten sort of buildings together with the tendencies which accompanied the period between the compromise and World War I.

KEYWORDS

Buda, architecture history, Historicism, monument protection, urban development, urban character

Open Access nyilatkozat: A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)

